

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ, ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΙΣ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ
1929

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

ΥΠΟ

ΠΑΝΑΓ. Β. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ

Καθηγητοῦ ἐν τῷ Ἱερατικῷ Σχολῇ Ἀρτῆς

Α'. ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

1. Παράδοσις περὶ δράκοντος καταστρεπτικοῦ χωρίου Πέτα ("Ἀρτῆς").

1 «Νιὰ φουρὰ τὸν χουριό μας δὲν ἡταν ἵδω πούνι τώρα.

"Ηταν κάτ" στου Μαυριλιό¹. Στου πανηγύρι π' γίνουνταν κάθι χρόνους ἔμπιναν στου χουρὸν οὐλα τὰ κορίτσια κ' οἱ νιόν' φις τὸ χουριόν. Τότις οὖν δράκους π' πάουνταν στ' Δρακότρυπα², ἐβγιν³ ἀπ' ἵκεῖ κι μὴ δυὸ πιρπατήσες (ἢ ἀδρασκιλὲς)⁴ ἔφτανι στου χουριό. Κάουνταν σ'ν ἄκρῳ ἀπ' τον χουρὸν κι καρτέργι πότε νὰ μπῆ ἢ γι' ὅμιορφότιρ⁵. "Αμα ἔμπ'νι τ'ν' ἀρπαζ⁶ ἀπ' τον χέρ⁷ κ' ἔφιβγι για τ'ν τρῦπα τ'. Τ'ν ἔπιφνι ἵκεῖ μέσα κι τ'ν ἔτρουγι. Αὐτὸ γίνουνταν κάθι χρόνου. Τότις παρακάλεσαν του θιὸνά τ'σ σώσ, ἀπ' τον Δράκον. Οὖν θιὸς ἔστειλι τ'ν ἄγια Παρασκιβὴ γιὰ νὰ του σκουτώσ⁸. "Οντας ἥρθ⁹ ἢ μέρα γιὰ του πανηγύρι, ἥρθι κι οὖν δράκους νὰ πάρ¹⁰ τν' καλύτιρ¹¹. "Ἡρθι κι ἄγια Παρασκιβὴ, χωρὶς νά τ'ν ἵδη οὖν δράκους. "Αμ' ἀρπαξι ἀπ' τον χέρ¹² τ'ν καλύτιρ¹³, τουν στρών¹⁴ στὰ πουδάρια κρατῶντας ἔνα τσόκ¹⁵ στου χέρ¹⁶ κι κυνήγα δῶθι, κυνήγα κεῖθι φτάν¹⁷ στ' δρακότρυπα. Μπαίν¹⁸ μέσ¹⁹ οὖν δράκους, ἀποὺ κουντά τ' κ' ἢ ἄγια Παρασκιβὴ. Κατ'βαίν²⁰ βαθειὰ οὖν δράκους κι ἀνεῖ²¹ τρῦπα μέσα στ' γῆ, κι περπατῶντας φτάν²² στ'ν τρῦπα ποῦ νι τώρα τοὺ μοναστῆρ²³ τ'σ ἄγια Παρασκιβῆς²⁴. "Ἴκεῖ τοὺν φτάν²⁵ κι τ' δίν²⁶ μνιὰ μὲ τοὺ τσοκ²⁷ στ' ἀρχίδια κι τοὺν ἀρίν²⁸ στοὺν τόπου²⁹. "Ἐτσ³⁰ γλύτουσι τοὺ χουριό μας ἀπ' τοὺ δράκους. Ἐκεῖ στ'ν τρῦπα π' τοὺν σκότουνσι στάζουν ἀκόμα νιρὸ τ' ἀρχίδια τ'³¹.

Παρατηρήσεις.

1) Θέσις κειμένη Ν. Δ. τοῦ χωρίου Πέτα καὶ ἀπέχουσα αὗτοῦ περίπου ¼, τῆς δρας. Ἐνταῦθα—πιστεύεται ψευτικῶς ἐξ ὅλων τῶν κατοίκων τοῦ Πέτα—ἔκειτο εἰς

* "Ἡ ύπὸ τὴν τίτλον τοῦτον δημοσιευμένη λαογραφικὴ ὥλη ἐλήφθη ἐπιμελεῖσθαι τοῦ κ. Χρ. Σούλη κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῆς εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦ παρελθόντος ἔτους βραβευθείσης; ὑπὸ τῶν Ἄπειρος Χρονικῶν Συλλογῆς, γενομένης ἐν Πέτᾳ τῇς "Ἀρτῆς" (Ἄπειρος Χρονικὰ τ. Γ' 332—340).

παλαιούς χρόνους τὸ χωρίον Πέτα. Σήμερον σώζονται ἐν τῇ προμηθείσῃ θέσει μόνον ἔρειπια παλαιᾶς μικρᾶς ἐκκλησίας ἀφιερωμένης εἰς τὸν Ἀγιον Νικόλαον. Εἰς τὸν νότιον τοῖχον τῆς ἐκκλησίας ταύτης—ὅπως ἐγὼ παρετήρησα—εὑρίσκεται ἐντοιχισμένη κυλινδρικὴ λευκὴ πέτρα (ἀσβεστόλιθος), ἡ ὅποια φέρει εἰς τὸ μέσον ὅπὴν βάθους 0.080 περίπου, δεῖγμα βάσεως ἀντικειμένου. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρόκειται περὶ τεμαχίου κίονος. Γύρωθεν καὶ πρὸς Α. τῆς ἐκκλησίας ταύτης σήμερον ὑπάρχουν ἄλλωνα χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Πέτα.

²⁾ Εἶναι σπήλαιόν τι, ὁμοιάζον μᾶλλον πρὸς ὅπὴν ἐντὸς τῆς γῆς, βαθεῖαν καὶ ἀπότομον ἐπὶ τοῦ βουνοῦ Ξηροβούνι (Περάνθη) καὶ εἰς τὸ ἀντέρεισμα τὸ ἀντιστοιχοῦν σχεδὸν εἰς τὸ 6 $\frac{1}{2}$, χιλιόμετρον τῆς ὁδοῦ Ἀρτης—Κοπραίνης. Εἰς τοὺς ἀρχαιολογοῦντας εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ δνομα «Νυμφαῖον».

³⁾ Ὑπάρχει ἐπὶ τῆς ἀνω ἐπιφανείας μιᾶς πέτρας καιμένης ἐν τῇ θέσει «Μαυριλίδη» πλησίον τῶν σημερινῶν ἄλλων καὶ πρὸς Ν. αὐτῷ ἐγγεγλυμμένη «πατησιά», τόσον μεγάλων διαστάσεων, ὥστε λέγεται ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Ηέτα «Ιατσιά·τ' δράκου».

⁴⁾ κατεδίωξε.

⁵⁾ σφυρίον χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῶν κτιστῶν.

⁶⁾ Ἀνοίγει.

⁷⁾ Ηρόκειται περὶ τῆς ἐκκλησίας Ἀγίας Παρασκευῆς ἐπὶ τοῦ ὅρους Γριμπόρθου καὶ εἰς τὸ ἀντέρειομα πλησίον τῆς θέσεως «Χανόπουλο», σχεδὸν εἰς τὸ δον χιλιόμετρον τῆς ὁδοῦ Ἀρτης—Κουμζιᾶδες.

⁸⁾ Ἐφόνευσε.

⁹⁾ Κατ' ἄλλους, οἱ δοποῖοι διηγοῦνται τὸν μῆθον (παράδοσιν) στάζουν οἱ μαστοὶ τοῦ δράκοντος, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς λειτουργίας τῆς ἐορτῆς τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς (26 Ιουλίου). Μάλιστα ἡ παράδοσις ἐν Πέτρᾳ λέγεται, διε τὸ ὄντως στάζει ὀλίγον κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς λειτουργίας.

Ὄς μοὶ ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Τσακανάκη καθηγητοῦ μαθηματικῶν ἡ παράδοσις αὗτη μὲ ποιάν τινα παραλλαγὴν ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ χωρία Κουμζιᾶδες—Γρίμποβον—Γρεμμενίτσα. Ἐπίσης ὁ κ. Ν. Γκόντζιος δικηγόρος μοὶ ἀνεκοίνωσαν, διτὶ παραλλαγὴ τῆς παραδόσεως ταύτης ὑπάρχει εἰς τὸ χωρίον Θεοπρωτικὸν (Λέλοβα), ἐν ᾧ φέρεται ἡ Ἀγία Παρασκευή, προστάτις τῶν πέριξ χωρίων Θεοπρωτικοῦ, φονεύσασα δράκοντα ἔξωθεν τοῦ χωρίου Καντζᾶ καὶ εἰς τὴν διεύθυνσιν πρὸς τὸ βουνὸν Παντζᾶ δπού μάλιστα σήμερον ὑπάρχουν βελανιδιές, αἱ δοποῖαι λέγεται διε ἐφύτευσαν ἔκει δπού κατὰ τὴν δίωξιν ἐπιπτεν ἐκ τῶν πληγῶν τοῦ δράκοντος αἴμα ἐν εἶδει σταλαματιῶν. Ταύτην παραθέτω ὡς μοὶ ἐλέχθη:

Παράδοσις περὶ Δράκοντος ἐν Θεοπρωτῷ (Λέλοβα).

«Ολίγο πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ χωριγιὸν Καντζᾶ στὴ Σκάλα τοῦ Λούρου καὶ δεξιὰ ἀπὸ τὸ δημόσιο δρόμο ποῦ πάει κατὰ τὴν Ηρέβιζα, εἶναι ἡ ἐκκλησιὰ τῆς Ἀγία Παρασκευῆς. Ἐκεῖ κάθε χρόνο ποῦ γιορτάζει ἡ χάρι της, μαζεύονται ὁ κόσμος δλος ἀπ' τὰ γύρω χουριά. Συνιηθίζαν τότε οἱ παλιοὶ νὰ κάνουν μεγάλο πανηγύρι καὶ τὰ κορίτσια νὰ μπαίνουν στὸ χορό. Ἀπὸ τὸ μεγάλο κακὸ ποῦ γένονται κάθε χρόνο, ἐκλειστὴ ἡ ἐκκλησιά. Τότε ἡ χάρι της παρουσιάστηκε σὲ πολλοὺς στὸν ὄντων καὶ τοὺς εἰπε νὰ πάν νὰ γιορτάσουν καὶ νὰ πανηγυρίσουν χωρὶς νὰ φοβηθοῦν τίποτα. Ὁλα τὰ γύρω χωριά πῆγαν στὴν ἐκκλησία, δπως πρὶν κι ὅταν ἦλθε ἡ στιγμὴ τοῦ χοροῦ κὶ κάθι κορίτσια φοβήσανται νὰ μπῆ στὸ χορὸ μὴν τὸ φάη ὁ Δράκος, φανίστηκε μιὰ γυναικα μὲ τὴ ὄρκα της καὶ μπῆκε αὐτὴ πρώτη στὸ χορό. Λέν εκλειστὲς ὁ γύρος καὶ νά σου ὁ Δράκος κατέβαινε μ' ἔνα μεγάλο βογγιτό. Δὲ χάνει καρό ἡ χάρι της, πιῶ πρωτόσυρνε τὸ χορό. Παίρνει τὴ ὄρκα της καὶ τὸν κυνηγῷ, τὸν χτυπᾶ μὲ τὴν πρώτη καὶ τὸν λαβωνει. Ὁ Δράκοντας ἐφευγε στὸ Βουνό, καὶ τὰ αἴματα ἀπὸ τὴν πληγὴ ἔσταζαν εἰς

τίς σαλτές, ποῦ ἔκανε γιὰ νὰ ξιφύγῃ τὰ χτυπήματα, πιτάγονταν οἱ σταλαματιὲς ἀπὸ αἷμα. Καὶ στὴν κορφὴ ἀπὸ τὸ Βουνὸν ἀνοίγει μιὰ τρῦπα καὶ ἔκεī χώθηκε καὶ ἀπὸ τότε δὲ ξαναβγῆκι. Ἐκεῖ ποῦ πετάγονταν οἱ σταλαματιὲς ἀπὸ τὸ αἷμα φύτρωσαν βελανιδιὲς καὶ ἔτσι μπορεῖ κάθι διαβάτης νὰ ἴδῃ τὸ δρόμο ποῦ πῆρε ὁ Δράκοντας, διαν τὸν χυνηγοῦσε ἡ χάρι της».

(Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Ν. Γκόντζιου, δικηγόρου, ἐκ Θεσπρωτικοῦ)

Ομοιαὶ παραδόσεις εἰναι αἱ ὑπὸ τοῦ Ν. Πολίτου δημοσιευθεῖσαι ὑπὲρ ἀριθ. 141 ἐτὸ λιοντάρι τοῦ 'Υμητοῦ' 503 «ὁ Ἀη Γέωργης καὶ τὸ Στοιχειό» τῶν Γιάννιτσων Καλαμῶν.

2. Παράδοσις περὶ τοῦ Βουνοῦ—Ξηροβουνίου ή Περάνθης—Ἀρτης.

«Του Β'νὸ αὐτὸ δὲν ἦταν ἴδω τουμ παλιὸ κιρό αὐτὸ τό φιραν τρεῖς δράκοι, ποῦ ἦταν ἀδέρφια, ἀπὸ μακρυὰ στ' μ' πλάτ' τ' σ. Ἀμα ἔφτασαν διμὰ σ'ν 'Αρτα², οἵδυν δράκοι ποῦ ταν σ'ν ἄκρ'³, θέλ'σαν νὰ σκουτώσουν του μεσιανδ⁴, γιατὶ τ' σ' γέλαι κι βάσταγαν αὐτοὶ τοὺ βάρους κι' αὐτὸς στ' μέσο⁵ δὲ βάσται καθόλου. Τάφινουν χωρὶς νὰ νοιώσῃ κι φέγουν κ' ἔτσι τοὺ μεσιανὸ τοὺν πλάκουσι τοὺ β'νό. Αὐτὸς τότις βάν⁶ οὖλα τὰ δυνατά τ' κι' ἀνὰ μνιὰ τρῦπα κι' βγαίν⁷ ἀπ' πάν⁸ ἀπ' του β'νό. Τά 'χασι κι δὲν ἥξερι ποῦ νὰ πάῃ, κι' ἔτσι ἔκατσι αὐτοῦ στ' Δρακότρυπα⁹.

Παρατηρήσεις.

¹) 'Εννοεῖται, τότε δὲν ὑπῆρχε πάλις 'Αρτα (ώς παρατηρεῖ ὁ διηγούμενος τὴν παράδοσιν).

²) Δηλ. ὁ προπορευόμενος καὶ ὁ δκισθεν ἐρχόμενος.

³) Τὸν μεσαῖον.

⁴) Πρόκειται περὶ τῆς Δρακότρυπας, ποῦ ἀναφέρει ἡ προηγουμένη παράδοσις.

Σημ. Εἰς πλεῖστα παραμέθια ἀναφέρονται «δράκοι» κινοῦντες δρη.

3. Παράδοσις περὶ τοῦ δυνόματος τοῦ χωρίου Πέτα.

«Οντας ἦταν στοὺ Μαυριλὲδ του χουριὸ δ' αὐτὸν τουν τόπου ποῦνι τώρα¹ ἦταν δάσους -- λόγγους μεγάλους. Σ' αὐτὸν ἔρχουνταν οἱ Μαυριλιῶτις κι βόσκαγαν τὰ γιδοπρόβατά τ' σ. Κᾶποιος ντζουμπάνους, ἵκεī π' βόσκαι τὰ πρόβατά τ' μέσα σ' τις λαγκαδιές, ηῦρι στ' ῥίζα ἀπ' ἔνα πλάτανου νιὰ βρυσοῦλα² μὶ κρύου νιρό. Ἐπγι νιρὸ κι τόσου πουλὺ δροζίστ' κι, ὥστι φώναξι «(χ)αάει! πέταξ³ ἡ καρδιά μ'». Κατέβ' κι τοὺ βράδυ κάτου στοὺ χουριὸ στοὺ Μαυριλὲδ κι τ' σ' τού 'πι αὐτὸ ποῦ παθι. Τότες οὖλου τοὺ χουριὸ ἔφ' χι ἀπ' του Μαυριλὲδ κ' ἥρθ⁴ ἀπάν⁵ στ' Πέτα κι ἔφκιασαν σπίτια, κι τ' ὠνόμασαν του χουριὸ Πέτα, γιατὶ «πέταξ⁶ ἡ καρδιά τ' ντζουμπάν⁷ ἀπ' τὸ κρύου νιρό».

Παρατηρήσεις.

¹) Δηλ. Πέτα.

²) Δὲν πρόκειται διὰ τὴν βρύσιν τοῦ χωρίου Ιίέτα «Γκούρζα», ἡ ὁποία κεῖται

άνατολινῶς τοῦ λόφου, ἐνθα τὸ Μνημεῖον τῶν Φιλελλήνων καὶ παρὰ τὴν ὁἶσαν πλα-
τάνου, ἀριθμούσης ἡσὴν πλέον τῶν 400 ἑτῶν, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τοῦ κά-
χους τοῦ κορμοῦ.

Σημ. Μαυριλιὸν είναι ἡ θάσις, περὶ τῆς ἀναφέρει ἡ πρώτη παράδοσις (ὅπου ίδ. σημ.
μείωσίν μου).

4. Παράδοσις περὶ τοῦ Ἀράχθου ποταμοῦ.

«Νιὰ φουρὰ ἦταν νιὰ μάννα κι' εἶχι τρία πιδιά. Αὐτὰ ἔζηγαν δηνι-
μένα. "Ἐνα βράδ' ἡ μάννα τ' ἔφ'χι κι' ἄφ'σι τὰ πιδεά τ' στοὺν ὕπνου.
"Αμα δ' ἀκόθ'καν ἀπὸ τοὺν ὕπνου κι' εἶδαν πῶς ἔφ'χι ἡ μάννα τ' ἔφ'χι,
νὰ κλαίν· τότις δ' ἀκόθ'καν κὶ τὰ τρία κι' πὰν νὰ τ' βροῦν· τόντα ἔκαμε
κατ' Θεσσαλία¹, τ' ἄλλου ἀρχίν'σι νὰ δκίς τὰ β'νὰ κὶ πάινι κατὰ τον
Βραχῶρι, κι' τ' ἄλλου δκίζοντας τὰ β'νὰ πάινι κατ' ν' "Αρτα². Δὲν τ' βρῆ-
καν π'θινὰ κι' πῆγαν στ' θάλασσα κὶ πνίκαν⁴. "Οντας ἔσκεζαν τὰ β'νὰ
νὰ βροῦν τ' μάννα τ' ἔκλιγαν. Γι' αὐτὸ κι' ἀκόμα τώρα ἀχάει του που-
τάμ³ μας, κλαίει για τ' μάννα τ'.

Παρατηρήσεις.

- ¹) Πηνειδες ποταμός.
- ²) "Ο Ἀχελῷος ποταμός.
- ³) "Αράχθος ποταμός.
- ⁴) Επνίγησαν.

5. Παράδοσις περὶ «Παρηγορίτζας» Ἀρτης.

«Ἡ Παρ'γουρίτζα κ' ἡ Βλαχιόρνα κτίστ'καν ἐναγ κιρὸ μαζί. Οὐ προ-
τούμαστουρας ἔφκειανε τ' Βλαχιόρνα κ'οῦ κάλφας τμ² Παρ'γουρίτζα. "Αμα
τᾶκ'σι αὐτὸ οῦ προυτουμάστουρας τ'κακουφάν'κι κὶ πῆγι στ' Παργουρίτζα
νὰ μπορέσ³ νὰ σκουτώθ⁴ τοὺν κάλφα. "Ανίδ'κι ἀπάνου μαζὶ μὶ τοὺν κάλφα
κὶ κοίταγαν τν ἴκκλησιά. "Ικεῖ π' κοίταγαν, τ' λέει τ' κάλφα οῦ προ-
τούμαστουρας «γιὰ κοίτα 'δῶ, τούτ' ἵδῶ τ' γωνιὰ δὲν τ' ἔχ'ς ἵσια».
Σκύφτ⁵ οῦ κάλφας νὰ ἵδῃ ἀπ' τοὺ παράθυρου. Τότ' τ' δίν⁶ νιὰ σπρου-
χτιὰ κ' ἔπισι κάτ⁷. Πρὸ τοῦ πέσ⁸, πιάν' ἀπ' τοὺ χέρ⁹ τοὺμ προυτομά-
στουρα, κὶ τοὺν παίρ¹⁰ κ' αὐτὸν κάτον. "Επισαν κι' οἱ δυὸ μὶ τὰ κιφά-
λια κάτ¹¹, χτύπ'σαν στ' τοὺ πλάκις κι' ἀνέζαν τὰ κεφάλια τσ. Τς¹² ἔθαψαν τότε
κι τ' δυὸ μέσ στ' μέσ¹³ ἀπ' τ'ν ἴκκλησιά.

Παρατηρήσεις.

Ἡ παράδοσις αὗτη φαίνεται νὰ είναι συμφυρόδος τῆς ὑπὸ τοῦ Ν. Πολίτου δη-
μοσιευθείσης ἐν Παραδόσεσιν ἀριθ. 212 καὶ τῆς ὑπὸ Ἀναστ. Ορλάνδου ἐν Ἡπειρ.
Χρον. τέμ. Β'. σελ. 167.

Περὶ μνημοσύνων.

Νιὰ φουρὰ ἐνας πάει στοὺ λόγγου γιὰ ξύλα, κὶ ἔκει πόκουνι ξύλα
κυλάει ἐνας δχτοὺς κὶ τουν πλάκουθι. Περίμεινι, περίμεινι ἡ γυναῖκα τ'

μόρθος ποῦ νὰ ḡθῇ αὐτός! Τότε κι' αὐτὴ τοῦ ἔκανε λειτουργίες κὶ τοῦ ὕδρασε ἢ στάρος στ' εἰναιά, στ' εἴκους' κὶ στ' εἰσαράντα. Κάπουτι κι' αὐτὸς ἥγραδώθηε κι' ἥρθι στοὺς σπίτια τοὺν ρώτ' σι τότι ἡ γυναικά τοῦ. «Μ' πῶς ἔγις τόσις ἡμέρις χουρὸς φαῖ;» Κὶ τοῦ λέει αὐτός. «Τοῦ λειτουργιές πδικανες δὲν τοῦ λάβαινα ἐγώ, του στάρος πδιβαζαῖς μδροχουνταν κὶ μένα. Οἱ λαμπάδις ποὺ ἔκινε, μδφιγγαν κὶ μένα, κ' ἔγλιπα ἵκει στὰ σκουτάδια.

Παρατηρήσεις.

Παραλ. Ν. Πολίτου Παραδόσεις ὑπ' ἀριθ. 937.

Σημ. Ἡ γυναικα, ἡ δύσια μοι διηγεῖτο τούτην, παρετήρησε τελευταῖον: «Δὲν μνι κιρὸς πδγινι αὐτός, τώρα λίγα χρόνια πέρασαν ἔγινα σ' Ἀθήνα ὅξου σ' ἔνα β' νός.

6. Παράδοσις περὶ τοῦ οὐρανοῦ.

Οὐ οὐρανὸς ἄγγιξ' ἀπάν' στ' γῆ, τουμ παλιὸ κιρό, κὶ τὰ βόϊδια τοὺς ἥγλειφαν. Τότες οὐ κόσμος ἦταν καλός, κὶ γι' αὐτὸς γίνουνταν ἔτσι. Κατόπ' ὅμοις π' χάλασι ἡ πλάτη, ἀνέβ' κι ψηλότιρα κ' ἔτσι τώρα δὲν τὸν φτάνουν οὔτε τὰ βόϊδια οὔτι οἱ ἀνθρώποι.

Παρατηρήσεις.

Οὐρανὸς ἐνταῦθα ἐννοεῖται ως κατοικία τοῦ Θεοῦ χάλασι ἡ πλάστη ἔξηχρειώθη ηθικᾶς.

7. Παράδοσις περὶ νυφίτσης.

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτους 1927 ποῦ διέμενον ἐν Πέτρᾳ ἔγενα τῶν θεριῶν διακοπῶν, μοὶ συνέβη τὸ ἔξῆς:

Ἐσπέραν τινὰ ἡροάγη ἔνα κοττόπουλο ἀπὸ μία νυφίτσα εἰς τὸν δρυθῶνα τοῦ ἀδελφοῦ μου. Τὴν πρωΐτα τῆς ἐπομένης ἀνεκοινώθη παρ' ἐμοῦ ἡ ἀρπαγὴ τοῦ δρυθίου εἰς τια θεῖόν μου. δσις ἐπὶ λέξει μοῦ λέγει.

«Γιὰ νὰ γλυτώσῃς ἀπ' τὴν νυφίτσα, θὰ κάν' σ., ὅπως ἡ μακαρίτσα ἡ βάρουσσ. Θὰ βάλ' στ' μπόρτα τοῦ κούρνας νιὰ δόκα π' νάχ' τ' λούπα μ' κρή, ἵν' ἀδράχτ' κι ἔνα σφροντύλ. "Αμα θὰ νάρθῃ τὸ βράδ' ἡ νυφίτσα νὰ πάρ' π' λιά, κὶ βρῆ αὐτιά, θὰ πάρ' τ' δόκα κὶ τ' ἄλλα γιὰ νὰ γνέσ' κὶ δὲ θὰ πάρ' π' λιά. Κί ἔτσι θὰ γλυτώσουν».

Σημ. Ως φαίνεται, ἡ παράδοσις δὲν διατηρεῖται πλήρης παραπλησία πρὸς τὴν ἓτ' ἀριθ. 333 καὶ 334 παράδ. δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ Ν. Πολίτου, ἐν αἷς φέρεται φετινὴ ἀργεσκομένη νὰ «γνέθῃ».

**Β'. ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ, ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑΙ, ΔΟΞΑΣΙΑΙ, ΞΟΡΚΙΑ, ΚΑΤΑΡΑΙ,
ΑΠΑΝΤΩΣΣΑΙ ΕΝ ΠΕΤΔ**

1. Προλήψεις διὰ τές «Γαρδαβίτσιες».

Ἐάν τις βγάλῃ εἰς τὰς χεῖρας ^{ΠΑΠΑΣΠΥΡΗΜΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΝ ΚΑΘΗΓΟΥΝΤΑΝΟΣ Θ. ΠΕΤΔΟΥΣ} «γαρδαβίτσιες», κάμνει τὸ ἔξῆς πρὸς θεραπείαν αὐτῶν:

Ἐἰς φοῦρον ἀγημάτεον δίπτει ἄλας καὶ χωρὶς νὰ περιμένῃ νὰ ἀκούσῃ τὸν κρότον τοῦ ἀλατος, τρέχει νὰ ἀπομακρυθῇ τοῦ φούρου, διότι ἐὰν τύχῃ νὰ ἀκούσῃ τὸν κρότον, ἡ θεραπεία δὲν ἐπιτυγχάνεται.

Ἡ πρᾶξις αὗτη δὲν δύναται νὰ γίνῃ εἰς δλας τὰς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, ἀλλὰ κατὰ τὸ Σάββατον.

Αἱ «Γαρδαβίτσιες» βγαίνουν εἰς τὰς χεῖρας ἐκείνου, δοτις τὴν νύκτα ἀριθμεῖ ἀστέρας, καὶ μάλιστα, δσους ἀστέρας ἀριθμήσῃ, τόσας καὶ «γαρδαβίτσιες θὰ βγάλ».

Διὰ τοῦτο αἱ μητέρες ἐφιστοῦν τὴν προσοχὴν τῶν τέκνων αὐτῶν νὰ μὴ λησμονήσουν νὰ μετρήσουν κατὰ τὴν νύκτα ἀστέρας.

2. Προλήψεις διὰ τὸν τοκετόν.

α') "Αμα τῇ ἐνάρξει τῶν πόνων τοῦ τοκετοῦ πρὸς ἐπιτάχυνσιν αὐτοῦ.

1) Χύνουν ὕδωρ ἐπὶ τοῦ πατώματος, ἐφ' οὐ ἡ ἐπίτοκος πατεῖ «γιὰ νὰ γλιστρήσῃ τον πιδί ἀπ' τὴν κοιλιὰ τ'σ μάννας τ'».

2) Περιφέρουν τρὶς εἰς τὴν κοιλιὰν τῆς ἐπιτόκου τὴν «ἄγια ζών», τὴν ὅποιαν συνήθως μόνον αἱ μαῖαι ἔχουν, εἶναι δὲ αὕτη ζώνη, διὸ ἡς ἔξωτο ιερεὺς ἀποθαρών. Ἡ διὰ τῆς «ἄγιαζώνης» ἐπιτάχυνσις τοῦ τοκετοῦ πιστεύεται καὶ ὑπὸ αὐτῶν τὸν ιερέων τοῦ χωρίου, ὡς εἰς συζήτησιν μολ έδήλωσεν εἰς τῶν ιερέων τοῦ χωρίου Πέτρα.

3) Ἐπίσης περιφέρουν τρὶς εἰς τὴν κοιλιὰν τῆς ἐπιτόκου ἐν βιβλιάριον περιέχον τὸν βίον τοῦ Ἀγίου Ἐλευθερίου «γιὰ νὰ λευτερωθῇ ἡ γ'ναῖκα».

4) Κινοῦν τὸν πολυέλαιον τῆς ἐκκλησίας «γιὰ νὰ κουν'θῇ τὸ πιδί ἀπ' τὴν κοιλιά».

5) Ἐπίσης παρακαλεῖται δὲ ιερεὺς μεταβατῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ «διαβάσῃ τ'λιφυροφλάβα». Οὕτως δυνομάζεται ἡ ὑπὸ τοῦ ιερέως ἀναγιγνώσκομένη εὐχή.

6) Ξεπλέγουν τὰ μαλλιὰ τῆς ἐπιτόκου «γιατὶ τὸ πλέξιμο τῶν μαλλιῶν φέρει πλέξιμο τοῦ πιδιοῦ στ'γ' κ'λιὰ τ'σ μάννας».

7) Ξεκλειδώνουν τὰ «μπαοῦλα» καὶ γενικῶς, διὰ ἀκτικεύμενον τυγχάνει νὰ εἶναι κλειδωμένον ἐν τῇ οἰκίᾳ.

8) "Οστις ἔξέλθη τοῦ δωματίου τῆς ἐπιτόκου, ἀφήνει πρὸ τῆς ἔξόδου δι ποτε τῶν πραγμάτων, αὕτη φέρει μεθ' ἑαυτοῦ, δηλ. μανδήλιον, κλειδίον κτλ. «γιατὶ ἔτσ' παίρ^o μαζὶ τ' τ' πόν' τ' λιχώνας».

β') Μετὰ τὸν τοκετόν :

1) 'Εκ τῆς οἰκίας τῆς λεχοῦς ἀπαγορεύεται νὰ δανείζηται, δι ποτε διπλεύμενον εἰς ἄλλην οἰκίαν· ή ἀπαγόρευσις ἰσχύει ἐπὶ 40 ὥμερας.

2) 'Η λεχώ ἀπαγορεύεται γὰρ φάγη «κόκοτα ἀλάλητο» δηλ. λόγω τῆς ήλικίας αὐτοῦ οὕπω λαλήσαντα «γιατὶ γεννάει πεδιὰ μοῦτα».

3) 'Η λεχώ, καὶ μετὰ τὴν πάροδον τῶν 40 ὥμερῶν ἀπαγορεύεται νὰ φάγῃ «φακῆ» «γιατὶ γεννάει οὐλὸ κορύτσια».

4) Διὰ νὰ σταματήσῃ ἡ λεχώ τοὺς μετὰ ταῦτα τοκετούς, κατὰ τὴν 40ήν ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ ὥμερα, ὅπότε μεταβαίνει εἰς τὴν ἐκκλησίαν πρὸς ληψιν τῶν νενομισμένων εὐχῶν παρὰ τοῦ ἱερέως κάμνει τὸ ἔξῆς: 'Εὰν μὲν θέλῃ νὰ σταματήσῃ δι περαιτέρῳ τοκετός ἐπὶ ἐν ἔτος, κάθεται δλίγα δευτερόλεπτα τῆς ὥρας ἐπὶ πέτρας, τὴν ὅποιαν θὰ συναντήσῃ καθ' ὅδὸν ἀπὸ τῆς οἰκίας αὐτῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐὰν θέλῃ δύο ἔτη, κάθεται διαδοχικῶς ἐπὶ δύο πετρῶν, ἐὰν τρία, ἐπὶ τριῶν. Πέροιν τῶν τριῶν ἔτῶν ἀπαγορεύεται, καὶ ἀν παραβαίνουσα τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην καθήσῃ ἐπὶ πλέον τότε «δὲμι πάντι». δηλ. δὲν ἐπιτυγχάνει τὸ σταμάτημα τοῦ τοκετοῦ.

5) Τὸ «ῦστερον» τῆς λεχοῦς, ἐὰν φάγη σκύλος, ἡ λεχώ «ἀποχτάει» δηλ. γεννᾷ «οὐλὸ τσιοῦπρις» δηλ. κορύτσια.

γ') Προλήψεις ἀφορῶσαι τὰ μικρὰ παιδία.

1) 'Απαγορεύεται τὰ μικρὰ παιδιά μετὰ τὴν ἀλλαγὴν τῶν ἐσωρούχων αὐτῶν νὰ ἔξέλθουν τῆς οἰκίας «γιατὶ παθαίνουν ἀπ' τ' τ' διάλ'ς». Διὰ τοῦτο μετὰ τὴν ἀλλαγὴν τῶν ἐσωρούχων δύπτουν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἢ ἐπὶ τῶν δούχων ἄλλας, ὅπότε καὶ ἀν ἔξέλθουν δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ πάθουν τι. 'Η πρόληψις αὐτῇ φθάνει μέχρι τῶν ἀνδρῶν, ὥστε καὶ δι' αὐτοὺς νὰ λαμβάνωται τὰ προληπτικὰ ταῦτα μέτρα.

2) «Γιὰ νὰ προκόψουν τὰ παιδιά, νὰ ἀλλάξουν τὸ ἐσπέρας τῆς Τρίτης καὶ Παρασκευῆς. 'Ἐπίσης τὸ λούσιμον τῶν παιδίων γίνεται κατὰ τὸ ἐσπέρας τῆς Τρίτης καὶ Παρασκευῆς· διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν λαμβάνονται καὶ τὰ αὐτὰ προφυλακτικὰ μέτρα.

3. Προλήψεις τοῦ γάμου.

1) 'Ο γάμος ἀπαγορεύεται νὰ γίνεται κατὰ τοὺς ἔξῆς μῆνας τοῦ ἔτους: 1ο^ο τὸν Μάϊον «γιατὶ τ' σ μαεύονν» 2ο^ο τὸν Θεοφάνην=Ιούνιον «γιατὶ τ' σ θεοῖς^o οὐ χάρους». 3ο^ο τὸν τριγητὴν Σεπτέμβριον «γιατὶ τ' σ τριγάει οὐ χάρους».

2) Πρὸ τὸ γαμβρὸς ἢ ἡ νύμφη ἐνδυθοῦν τὴν καλὴν στολὴν ἢ διπλας λέγουν «τὰ καλὰ τ' σ» διὰ νὰ «προκόψουν» κάνουν τὰ ἔξῆς :

Απαγορεύεται οι νεόνυμφοι νὰ ἀλλάξουν δλα τὰ ἐσώρουχα αὐτῶν καὶ επιβάλλεται ἀπὸ ἐσώρουχα, ποῦ ἐφόρουν κατὰ τὰς προηγουμένας ἡμέρας, νὰ κρατήσουν ἢ τὴν φανέλλαν «γιὰ νὰ μή τ'ες κουλᾶν τὰ μάγια».

3) Τὸ γαμβρικὸν ἢ νυμφικὸν ὑποκάμισον ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ «ρίξῃ», δηλ. νὰ ἔνδυσῃ τὸν μελλόγαμβρον ἢ μελλόνυμφον ἵνα παιδὶ ἔχον μητέρα καὶ πατέρα ζῶντας «γιὰ ν' ἀπούχηταιν πρῶτα πιδιὰ κὶ δχ' τσιοῦπροις, καὶ γιὰ νὰ προκόψουν».

4) Μετὰ τὴν ἔνδυσιν τῶν «καλῶν ρούχων» καὶ εἰς τὸν μελλόγαμβρον καὶ μελλόνυμφον δίδεται ὡς ἔξῆς ἡ εὐχὴ ὑπὸ τοῦ πατρός, μητρός, πλησιεστέρων συγγενῶν κλπ. Εἰς πιάτον πλῆρες ὕδατος διαλύουν ἄλας. Μετὰ ταῦτα λαμβάνεται τοῦτο ὁ πατὴρ πρῶτος καὶ κρατῶν αὐτὸν διὰ τῆς ἀριστερᾶς, ἔμβαπτίζεται τὴν δεξιὰν εἰς τὸ ὕδωρ. Μετὰ ταῦτα ραντίζων διὰ τῶν δακτύλων τριὶς σταυροειδῶς τὸν μελλόγαμβρον ἢ μελλόνυμφον εὔχεται λέγων, «ν' ηὐκή μ' νά 'χ'ς κὶ καλὴ προκουπή· κι δι' εἴπαμαν νιρὸ κι ἀλάτ'». Μετὰ τοῦτο ὁ μέν μελλόγαμβρος ἢ μελλόνυμφος φιλεῖ τὴν δεξιὰν τοῦ πατρός, ὁ δὲ πατὴρ φιλεῖ αὐτὸν εἰς τὸ πρόσωπον.

Σημ. Ή σπιγμὴ αὗτη—εἰς δσούς γάμους ἐγὼ ἔτυχον νὰ ξδω—εἶναι συγκεινητικώτάτη τόσον διὰ τὸν πατέρα δσον καὶ διὰ τὸν υἱὸν ἡ θυγατέρα. Λυγμοὶ σιγαλοὶ ὥκούνται ..πὸ τοὺς δύο, καὶ δάκρυα τρυφερᾶς ἀγάπης βρέχουν τὰς παρειάς τοῦ υἱοῦ ἢ θυγατρὸς καὶ πατρός.—Σπανίως εὑρίσκεται πατὴρ ἢ υἱὸς ποὺ νὰ μὴ δακρύσῃ.—Τὸ οάντισμα καὶ αἱ εὐχαὶ ἐπαναλαμβάνονται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὑπὸ τῆς μητρὸς καὶ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν.

5) Διὰ νὰ μὴ δυνηθοῦν αἱ μάγισσαι νὰ μαγέψουν τοὺς νεονύμφους ἔφοδιάζουν αὐτοὺς οἱ συγγενεῖς μὲ τὰ ἔξῆς α'). Μ' ἔνα «γκόλφ»—ἔγκολπιον, ἐντὸς τοῦ δποίου θέτουν τρία «φειδοκέφαλα», ἀπὸ ὅφεις φονευθέντας τὴν Ιην Μαΐου, εὐλογηθέντα ὑπὸ ἴερέως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Σημ. Σήμερον οἱ ἱερεῖς ἀποφεύγουν νὰ εὐλογήσουν τοιαῦτα.

β') Μὲ κλεῖθρα φυρητά, κλειδωμένα, τὰ δποῖα ἀποκλειδώνονται, δταν, μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, ἀπιστρέψουν οἱ νεόνυμφοι ἐκ τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν οἰκίαν.

γ') Ζώρουν τοὺς μελλονύμφους πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ μυστηρίου μὲ φίλαν βάτου.

6) Κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ—ὅπου εἴθισται νὰ τελῆται—δύο ἢ καὶ τρεῖς γυναικες καταλαμβάνουσαι ἐπίκαιαρα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σημεῖα, ὡστε νὰ βλέπουν καὶ ἀκούουν πάντας τοὺς παρακολουθοῦντας τὸ μυστήριον, καιροφυλακτοῦν νὰ ἴδουν «μὴ κανιὰ γ' νακα ἀμποδέσ' τὰ νιόγαμπρα» δηλ. μαγέψῃ αὐτούς ὡστε νὰ μὴ δύνανται νὰ ουνουξιάζωνται. Γίνεται δὲ τὸ «ἀμπόδεμα» ὡς ἔξῆς: Τὴν σπιγμὴν καθ' ἧν δὲ ιερεὺς ἀκούεται λέγων «καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν», ἡ γυνὴ ήτις θέλει νὰ «ἀμποδέσῃ» αὐτούς, βγάζει δὲ μαντήλιον ἀπὸ τὴν τούπην αὐτῆς καὶ δένουσα ἔτα

Ιμαστον κόμβον λέγει χαμηλοφώνως «άμπονδένον νύφ' κὶ γαμβρό». Δένει
τὸ δλω τρεῖς κόμβους.

Σημ. Σημειώθηκε ότι κατά διήγησιν θαίας μου, η μήτηρ μου «άμποδέθ'κι» ἐπί 15
χρόνιας.

7) "Οταν μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου γυρίζῃ ἡ γαμήλιος πομπὴ ἐκ
τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν γαμβρικὴν οἰκίαν, δὲν ἐπιτρέπεται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ
νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ αὐτοῦ δρόμου, διὸ οὖ μετέβη εἰς τὴν ἐκκλησίαν «γιατὶ^{ΔΙΕΤΟΠΛΗΣΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΑΝ.ΚΑΘΗΓΟΥ ΛΟΓΟΤΥΠΟΥ}
· Φίμα δὲ σταυρώσουν τοῦ δρόμου, εἰνι ἀνηποδόκοπα».

8) Κατὰ τὴν πρώτην μετὰ τὸν γάμον ἑβδομάδα ἀπαγορεύεται στὰ
«ινόγαμπρα» νὰ «βασιλιφτοῦν δξου» δηλ. νὰ εὑρεθοῦν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ
ἡλίου ἔξω τοῦ νυμφικοῦ θαλάμου ἡ γενικῶς τῆς οἰκίας αὐτῶν, «γιατὶ δὲμ
προκόπουν».

9) Κατὰ τὴν Μ. Παρασκευὴν ἐπικρατεῖ ἔθιμον τὴν ἐκφορὰν τοῦ ἐπι-
ταφίου νὰ κάμνουν οἱ νεόγαμοι τοῦ διαρρεύσαντος ἔτους.

4. Προλήψεις τοῦ θανάτου.

1) Ἐὰν κατὰ τὸ κοσκίνιομα τοῦ ἀλεύρου ἐν τῇ σκάφῃ, ἐνθα θὰ ζυ-
μωθῇ, σχηματίζηται ἐπιφάνεια κοίλη-λακκωτή, πιστεύουν πῶς κᾶποιος «ἀπὸ
τοὺς σπίτ'» ἢ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς θὰ ἀποθάνῃ.

2) Ἐὰν ἴδωσιν ὅρνιν ἔχονσαν ἐνα τῶν πτερῶν τῆς πτέρυγος οὐτως ὅρι-
ζοντίως καὶ ἀρεστοραμμένον, ὥστε μετὰ τοῦ σώματος ἐφ' οὗ κατὰ μῆκος
ἴγγει, σχηματίζει κοίλην ἐπιφάνειαν, πιστεύουν δι τοῦ θὰ ἀποθάρη κᾶποιος
τῶν οἰκείων ἢ συγγενῶν.

3) Ἐὰν εἰς ὀλόκληρον τὸ χωρίον γενικῶς ἢ ἐπὶ τμῆματος αὐτοῦ ἀκού-
σουν τὸ ἐσπέρας μέχρι τῆς 10 νυκτερινῆς ὥρας νὰ λαλοῦν οἱ ἀλέκτορες
λέγοντας «ποιὸς ξέρει», κᾶποιος θὰ πιθάνει.

Σημ. Τὸ λάλημα αὐτὸς ἐπίσης πιστεύεται καὶ ως προμάνυμα ἀλλαγῆς τῆς ἀτμο-
φαιρικῆς καταστάσεως.

4) Ἐὰν αἱ γυναικεῖς ἴδουν τινὰ νὰ κρατῇ μὲ τὰς δύο παλάμας αὐτοῦ
ἔνοικτὰς τὸ πρόσωπόν του ἢ μᾶλλον τὰς δύο παρειάς, φωνάζουν «μή! δὲγ
κάνει», γιατὶ θὰ σ' πιθάνεις οὐ πατέρας σ' κὶ μάννα σ'».

5) Ἐάν τις συγγενής, ξένος, ἢ οἰκεῖος ἐκτείνας δριζοντίως τὰς χεῖρας
αὐτοῦ κρατῇ τὰς δύο παραστάδας τῆς θύρας, εἰσόδου τοῦ δωματίου, ἐν ἥ
κοιμῶνται οἱ ἔνοικοι, φωνάζουν αἱ γυναικεῖς «μή δὲγ κάνει» δηλ. φοβοῦνται
μή τις τῶν ἔνοικων ἀποθάρη.

6) Ἐάν τις ἴδῃ καθ' ὄπνον, δι τοῦ κάμνει ἢ τοῦ γίνεται ἐκουσίως ἢ ἀκου-
σίως ἔξαγωγὴ δδόντος, πιστεύει δι τῶν συγγενῶν ἢ οἰκείων τις θὰ ἀπο-
θάρῃ.